

Snap jij die ouders?

BASISBOEK

PROFESSIONEEL WERKEN MET OUDERS

PIETER REMMERSWAAL & AD DE GOUW

u i t g e v e r i j
SWP

SNAP JIJ DIE OUDERS?

Basisboek professioneel werken met ouders

Pieter Remmerswaal & Ad de Gouw

ISBN 978 90 8850 720 5

NUR 847

© 2017 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost) te wenden.

Inhoud

Voorwoord	11	
Inleiding	15	
DEEL I	OVER OUDERSCHAP	
1	De tijdloze en kwetsbare relatie van een ouder met zijn kind	22
1.1	Inleiding	24
1.2	Over de geboorte van een kind en de 'geboorte' van ouderschap	24
1.3	'De geboorte van de onvoorwaardelijkheid'	26
1.4	Ouderschap, een nieuwe identiteit	29
1.5	Ouderschap en het overdragen van de opvoeding van je kind	30
1.6	Over onzekerheid, tegenstrijdige gevoelens en kwetsbaarheid van ouders	31
1.7	Eenmaal ouder altijd ouder, maar voor ieder kind anders	34
1.8	Samenvatting	36
2	Over opvoeden en ouders gesproken	37
2.1	Inleiding	37
2.2	Over opvoeden gesproken	38
2.3	Opvoeden is interactie	39
2.3.1	<i>De opvoeding en een professional</i>	40
2.3.2	<i>De opvoeding en een moeder</i>	41
2.3.3	<i>De opvoeding en een professional (2)</i>	42
2.3.4	<i>De opvoeding en een moeder (2)</i>	43
2.4	De fasen van Furman en ouderschap	44
2.5	Samenvatting	45
3	De interne dialoog, krachtbron van ouders	47
3.1	Inleiding	47
3.2	De dialoog die de ouder met zichzelf voert	48
3.3	De stagnerende interne dialoog van de ouder	52

3.4	De interne dialoog, krachtbron bij zware besluitvorming van de ouder	53
3.5	Samenvatting	54
4	Omstandigheden van ouderschap	56
4.1	Inleiding	56
4.2	Eigenschappen van je kind kunnen zien als een omstandigheid van ouderschap	58
4.2.1	<i>Ouder zijn van een dubbel gehandicapt kind</i>	59
4.2.2	<i>Ouder zijn van een puberkind</i>	60
4.2.3	<i>Een 'alle dagen heel druk kind'</i>	61
4.2.4	<i>Een gezin met een of met meerdere kinderen</i>	62
4.3	Je persoonlijke eigenschappen en gezinsomstandigheden kunnen zien als omstandigheden van ouderschap	62
4.4	Overige omstandigheden	64
4.5	Het verschil tussen denken in ouderlijke omstandigheden en in risico- en beschermingsfactoren	65
4.6	Samenvatting	66
DEEL II	OUDEGERICHTHEID ALS BASISHOUDING	
5	Het je verplaatsen in de positie van de ouder	70
5.1	Inleiding	70
5.2	Je ideeën over ouderschap beginnen met het verhaal van het kind in jezelf	71
5.3	Het is de hoek van waaruit we kijken die bepaalt wat we waarnemen	73
5.4	De winst van het kijken vanuit meerdere perspectieven	75
5.5	Communicatietheorie	77
5.6	De betekenis van de ouderlijke en de professionele context	79
5.7	Ouderbetrokkenheid	80
5.8	Samenvatting	81
6	De invloed van ervaringen, emoties en visies	83
6.1	Inleiding	83
6.2	Emoties van de moraliserende burger, die de hulpverlener buiten diensttijd heeft	84

6.3	Emoties op basis van eigen kind-ervaringen van de hulpverlener	85
6.4	De geïdealiseerde ouder in (en door?) de persoon van de hulpverlener	86
6.5	Emoties van de hulpverlener opgeroepen door het aangemelde kind	88
6.6	Emoties van de hulpverlener opgeroepen door de ouder van het aangemelde kind	88
6.7	De betekenis van emotionele reacties van collega's op ouders	89
6.8	De basishouding van het team en de visie van de organisatie ten opzichte van ouders	90
6.9	Samenvatting	92
7	Ouders en de kritische zelfreflectie van de professional	93
7.1	Inleiding	93
7.2	Theorie: over loslaten en ruimte bieden in ouderschap	94
7.3	Levensfase en eventueel ouderschap van de hulpverlener	96
7.4	Het je vrijspelen van emoties en over feedback	96
7.5	Over bewustwording en de metapositie	99
7.6	Ouderschap en dwingende maatschappelijke perspectieven	101
7.7	Samenvatting	102
DEEL III	PROFESSIONELE OUDERONDERSTEUNING	
8	Ondersteuning van de ouderlijke binnenwereld	106
8.1	Inleiding	106
8.2	Kennis van derden over kinderen: steun of last voor ouders?	107
8.3	Verloop van het therapieproces van een kind gezien vanuit de ouder	108
8.4	Over het verschil tussen 'begrip tonen' en 'zich begrepen voelen'	110
8.5	Wat helpt bij het ondersteunen van de ouderlijke binnenwereld?	112
8.6	Professionele ondersteuning van ouders vraagt om je telkens in hun binnenwereld te verplaatsen	113
8.7	Samenvatting	115

9	Ouderondersteuning gericht op de omstandigheden van de ouder	117
9.1	Inleiding	117
9.2	Theorie	119
9.2.1	<i>Solidariteit</i>	120
9.2.2	<i>Taakverdeling</i>	120
9.2.3	<i>Ouderschapsversteving</i>	122
9.3	Wat betekenen solidariteit en taakverdeling voor ouders?	122
9.4	Wat betekenen solidariteit en taakverdeling voor de professional?	124
9.5	Welke gevolgen hebben de noodzaak tot onderlinge solidariteit en taakverdeling voor de werkrelatie van de professional met de ouder?	125
9.6	Samenvatting	127

DEEL IV OUDERGERICHT WERKEN IN DIVERSE SECTOREN

10	Ouders en hulpverleners bij een 'normale' kinderonwikkeling	130
10.1	Inleiding	130
10.2	Theorie	133
10.3	De jeugdgezondheidszorg (voorheen het consultatiebureau)	135
10.3.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	135
10.3.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	136
10.3.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	136
10.4	Kinderopvang	138
10.4.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	138
10.4.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	139
10.4.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	140
10.5	Ouders en school	142
10.5.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	142
10.5.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	143
10.5.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	144
10.6	Ouders en de maatschappelijk werkers van het wijk/jeugdteam	145
10.6.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	145

10.6.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	146
10.6.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	147
10.7	Samenvatting	148
11	Ouders en hulpverleners bij een stagnerende kinderontwikkeling	150
11.1	Inleiding	150
11.2	Ouders en vrijwillige ambulante jeugdhulpverlening	152
11.2.1	<i>Wat betekent het voor ouders wanneer zij met hun kind aankloppen bij de ambulante hulpverlening?</i>	152
11.2.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	153
11.2.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie van de ambulante professionals met de ouders?</i>	154
11.3	Ouders en residentiële jeugdhulpverlening	154
11.3.1	<i>Wat betekent een uithuisplaatsing van een kind voor de ouders?</i>	155
11.3.2	<i>Wat betekent het voor de professionals om met ouders samen te werken in een instelling voor residentiële jeugdhulpverlening?</i>	157
11.3.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerking van de professionals met de ouders?</i>	159
11.4	Een residentiële plaatsing van een kind in een gedwongen kader. Wat betekent dit voor de ouders?	164
11.5	Samenvatting	166
12	Specifieke sectoren waarin met ouders wordt samengewerkt	168
12.1	Inleiding	168
12.2	Theorie: ouders en de medische setting	168
12.3	Ouders, huisarts en ziekenhuis	169
12.3.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	169
12.3.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	170
12.3.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	170
12.4	Ouders en de kinder- en jeugd-ggz	172
12.4.1	<i>Wat betekent dit voor de ouders?</i>	172
12.4.2	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	172
12.4.3	<i>Wat betekent dit voor de samenwerkingsrelatie met de ouders?</i>	173

12.4.4	<i>Jeugd-ggz en ouders met een migratiegeschiedenis</i>	174
12.5	Ouders en pleegzorg	175
12.5.1	<i>Theorie: de verschillende pleegzorgvarianten</i>	176
12.5.2	<i>Wat betekent dit voor de ouders en de pleegouders</i>	177
12.5.3	<i>Wat betekent dit voor de professionals?</i>	179
12.5.4	<i>Wat betekent dit voor de professionele werkrelatie met ouders en pleegouders?</i>	180
12.6	Samenvatting	180

DEEL V SUGGESTIES VOOR OEFENING EN VERWERKING

1	De tijdloze en kwetsbare relatie van een ouder met zijn kind	184
2	Over opvoeden en ouders gesproken	185
3	De interne dialoog, krachtbron van ouders	185
4	Omstandigheden van ouderschap	186
5	Het je verplaatsen in de positie van de ouder	186
6	De invloed van emoties, ervaringen en visies	187
7	Ouders en de kritische zelfreflectie van de professional	188
8	Ondersteuning van de ouderlijke binnenwereld	189
9	Ondersteuning gericht op omstandigheden van de ouder	189
10	Ouders en hulpverleners bij een 'normale' kinderonwikkeling	190
11	Ouders en hulpverleners bij een stagnerende kinderonwikkeling	191
12	Specifieke sectoren waarin met ouders wordt samengewerkt	191
	Nawoord	193
	Literatuur	195

Voorwoord

De titel van dit boek – *Snap jij die ouders?* – verwijst naar hulp- en dienstverleners die met deze vraag hun moeite uitspreken om ouders te begrijpen. Tegelijkertijd kun je de vraag in de titel opvatten als een vaak gehoorde uiting van mogelijke handelingsverlegenheid (Hoe moet ik toch met die ouders omgaan?) en ze zien als het begin van een leervraag.

De ondertitel *Basisboek professioneel werken met ouders* verwijst zowel naar de inhoud als naar de lezersgroep van dit boek. De inhoud per hoofdstuk en de rode draad van dit boek bespreken we uitgebreid in de inleiding. Als lezersgroep zien we degenen die professioneel worden opgeleid of bijgeschoold en die als professionals in veel sectoren van hulp- en dienstverlening met ouders moeten samenwerken rondom een kind. (Waar ‘hulpverleners’ staat, bedoelen we ‘hulp- en dienstverleners’.) Met dit boek willen we aan vele professionals een handreiking bieden.

Cursisten en collega’s uit diverse werksectoren, in de rol van cursist, supervisor of coachee, stelden ons herhaaldelijk de in de titel gestelde vraag. Vanuit hun opleiding ervaren zij zich vaak voldoende deskundig waar het gaat om de kind- en/of gezinsgerichtheid in hun werk, maar tegenover ouders lijkt dat voor velen minder op te gaan. De pedagogiek en de ontwikkelingspsychologie, evenals gezinstheoretische en therapeutische denkkaders, hoe onmisbaar ook, bieden hen blijkbaar onvoldoende basis om professioneel met ouders samen te werken. Een grote groep professionals blijkt met basale attitudevragen te worstelen. Vanuit onze ervaringen als ouder- en gezinsbegeleider, opleider en cursusleider, supervisor en intervisietrainer, auteur en redacteur pogen wij met dit boek, met veel praktijkvoorbeelden, een aantal van deze vragen van een antwoord te voorzien.

DE AUTEURS

Pieter Remmerswaal was langdurig ouderbegeleider, gezinsbehandelaar, opleidingscoördinator en supervisor in de ambulante en residentiële kinder- en jeugdpsychiatrie en trainer/supervisor/coach in een eigen praktijk. Hij was medeoprichter en plaatsvervangend hoofdredacteur van het vaktijdschrift *Ouderschapskennis* (voorheen *Ouderschap & Ouderbegeleiding*). Hij is nu advi-

seur opleiding en training van ggz-professionals en licentiehouders Caribisch Koninkrijk bij Trifier International Social Issues in Rijen.

Ad de Gouw werkte als groepsleider, ouder- en gezinsbegeleider, senior coach en supervisor in de ambulante en residentiële jeugdhulpverlening en was redactie-secretaris van *Ouderschapskennis*. Sinds vele jaren is hij pleegouder.

Beide auteurs verzorgden gastdocentschappen aan diverse hogescholen en universiteiten en gaven onder andere het vak gezinsbegeleiding in de Post Master Opleiding tot GZ-psycholoog van de Centrale RINO-groep in Utrecht.

WOORDEN VAN DANK

Hoewel we gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de inhoud van dit boek was de uitgave ervan niet mogelijk geweest zonder de belangrijke inbreng van een groep onmisbare meelezers.

Elk commentaar vormde voor ons feedback op wat een tekst bij een lezer oproept. Wanneer meelezers schriftelijk reageerden konden we hun boodschap nog eens herlezen en nagaan of we een en ander goed hadden begrepen. Dit betekent overigens niet dat we elke suggestie overnamen of dat zij voor enig deel van de inhoud verantwoordelijk kunnen worden gesteld. Wij zijn zeer dankbaar voor hun belangeloze inzet om op ons verzoek vanuit hun ervaring, specifieke werksector of opleidingstraject te reageren. Enkele collega's differentieerden hun feedback én als professional (hulpverlener, docent, student, coach ...) én als ouder. Wij waarderen het zeer dat zij deze persoonlijke ervaringen met ons wilden delen. En dat zij tijd en energie vrijmaakten om in hun vaak drukke werk- en gezinsleven, naast soms stressvolle persoonlijke omstandigheden, onze concepten steeds binnen de gevraagde termijn van kritisch, maar opbouwend commentaar te voorzien.

We bedanken (in alfabetisch volgorde):

Betty van Acquoy volgde de Post HBO opleidingen Praktisch Pedagogische Gezinsbegeleiding en Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Zij is sinds 2001 ouder- en gezinsbegeleider van de Afdeling Ambulant van Stichting Maashort (Koraal groep). Zij was onder meer voorzitter van de ondernemingsraad en is nu coördinator/ouderbemiddelaar van het Omgangshuis in Den Bosch.

Marjolein van der Brugge was tot 2006 (senior-)sociotherapeut bij Stichting De Jutters Centrum voor jeugd-GGZ Haaglanden in Den Haag en daarna tot 2014 stageadviseur, gekoppeld aan het Scholingscentrum van deze organisatie. Sindsdien is zij als schoolmaatschappelijk werker verbonden aan Basisschool St. Jeroen in het Laakkwartier in Den Haag.

Maaïke de Gouw volgde de PABO en werkt als pedagogisch medewerker bij kinderopvang De Verbinding in Sint-Oedenrode.

Kim van der Houwen rondde eerst de opleiding voor Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (SPH) aan de Haagse Hogeschool af en studeert dit jaar af aan de PABO.

Bart Jansen werkte onder andere als groepsleider in de residentiële jeugdzorg, als orthopedagoog in een medisch kindertehuis en als zorgcoördinator in de jeugdhulpverlening. Hij is nu in meerdere functies verbonden aan Zuyd Hogeschool te Sittard, onder meer als docent en trainer in de minor Ouderbegeleiding en Gezinscoaching.

Didi Joppe is pedagoog en onder meer als docent pedagogiek verbonden aan Zuyd Hogeschool te Sittard. Sinds enkele jaren verzorgt zij onder andere een module Ouderbegeleiding voor vierdejaarsstudenten.

Hanneke Miley behaalde haar master Social Work in Amerika en was in Nederland vele jaren ouderbegeleider in een medisch kinderdagverblijf. Zij was vanaf 2005 als redacteur verbonden aan vaktijdschrift *Ouderschap & Ouderbegeleiding/ Ouderschapskennis*.

Ellis Neeleman volgde de opleiding SPH aan de Haagse Hogeschool, werkte enige tijd in de sector van verstandelijk gehandicapten en als casemanager financiële dienstverlening in de ggz. Ze is nu vrijwilliger gezinscoaching in opleiding bij Stichting Homestart in Den Haag.

Olga Remmerswaal-Schreuder volgde de Voortgezette Opleiding Hoger Management in Ziekenhuizen en Instellingen en werkte langdurig als teammanager bij de thuiszorg in Rotterdam.

Wij bedanken Dr. Alice van der Pas voor het baanbrekende pionierswerk bij het ontwikkelen van haar theorie over ouderschap en methodiek voor het professioneel begeleiden van ouders. Met haar vele publicaties vormde zij voor ons de

belangrijkste inspiratiebron in diverse fasen van ons werk als professional, supervisor, opleider, auteur en redacteur.

We danken verder Jan Tils en Marjo de Jong voor hun nuttige redactionele werk en uitgever Paul Roosenstein die vanaf het begin zijn vertrouwen aan ons gaf.

We danken ten slotte onze partners Olga en Christine voor hun onvoorwaardelijke steun en hun vertrouwen in de goede afloop, ondanks onze herhaalde verzuchtingen en twijfels en sterk verminderde beschikbaarheid thuis. Dat betekende niet alleen dat zij ons vooral vaak achter de computer aantreffen, maar ook dat wij als auteurs regelmatig samen schrijfweekends buitenshuis doorbrachten. We hebben nu weer meer tijd voor gezamenlijke wandel- of kanotochten in het Noord-Brabantse of Zuid-Hollandse landschap!

Pieter Remmerswaal, Ad de Gouw

Inleiding

PROFESSIONEEL WERKEN MET OUDERS

We zijn allemaal geneigd te oordelen over het gedrag van een ander. Zeker wanneer er 'kinderen in het spel zijn' en nog meer wanneer wordt gevreesd dat de kinderontwikkeling gevaar loopt. Dan dringt zich de vraag op wie daarvoor verantwoordelijk is. We hebben dan vaak snel (en soms helaas terecht) een hard oordeel over ouders en hun opvoeding. Gedrag van ouders roept vaak heftige emoties bij ons op. Hoe oud men ook is, het feit dat we allemaal kind van onze ouders waren en blijven, zorgt ervoor dat ieder zich gemakkelijk kan inleven in het kind. Dat maakt begrijpelijk dat we die emoties ten aanzien van zowel ouders als kinderen zo sterk kunnen ervaren.

In opleidingen leren studenten en stagiairs door hun ervaringen in gesprekken met ouders dat ze moeten oppassen dat die sterke emoties niet de belangrijkste drijfveer van hun professioneel handelen worden. Ook beginnende en ervaren hulp- en dienstverleners herkennen dat gevaar. Voor iedere professional die met kinderen werkt en dus met ouders moet samenwerken, blijft het lastig zich van die emoties vrij te spelen, maar dat is wel noodzakelijk. We bedoelen met 'vrijspelen' dat je die emoties tijdig herkent en ze zó leert hanteren dat ze niet richtinggevend zijn in je professionele houding naar ouders en kinderen.

In dit boek bepleiten we om het kind- en oudergericht denken en handelen af te wisselen. Veel studenten en collega's vinden zichzelf voldoende opgeleid en getraind in kindgericht en/of gezinsgericht werken, maar onvoldoende in oudergericht werken. Over de professionele omgang met kinderen kunnen ouders en professionals veel literatuur raadplegen. Over de professionele omgang met ouders is er aanmerkelijk minder beschikbaar en de boeken die er zijn, zijn vaak geschreven vanuit een specifiek (en vaak kind- of gezinsgericht) theoretisch denkkader. Dit boek pretendeert oudergericht te zijn, dat wil zeggen gericht op wat ouders beweegt een goede ouder te willen zijn, ook al slagen zij daar in de dagelijkse opvoedpraktijk soms onvoldoende in. Oudergericht betekent in dit geval niet dat we ouders opvoedkundige ondersteuning bieden. Daar zijn al veel boeken voor. Dit boek gaat over ouders, maar is evenmin oudergericht in die zin dat het voor hen is geschreven. Er zijn meerdere boeken voor ouders en door ouders, zowel bij 'normaal' ouderschap als wanneer een ouder

een kind heeft met een bijzondere ontwikkeling (Van Erp & Sterken, 2015; Van Bockel, 2016).

Oudergericht is niet tegengesteld aan kindgericht. Het kindgericht denken wordt als voldoende bekend en geoefend verondersteld bij de lezers van dit boek. Het kindperspectief, hoe belangrijk ook vanuit professioneel oogpunt, laten we om die reden buiten beschouwing. Professioneel oudergericht zijn betekent je voortdurend afvragen wat ouders beweegt. Op die vraag kunnen we geen eensluidend antwoord geven, daarvoor is ouderschap te complex. Ouders zijn een heterogene groep volwassenen met alleen als overeenkomst dat zij een kind hebben. De vraag moet dus eigenlijk telkens zijn: wat beweegt deze ouder? Verwacht van ons geen antwoorden op alle vragen rond professionele communicatie en samenwerking met ouders. Wel bieden we met dit boek via talloze praktijkvoorbeelden suggesties hoe men professioneel met ouders kan spreken en samenwerken.

OVER HET OUDERPERSPECTIEF EN OUDERGERICHT WERKEN

Als voornamelijk pedagogisch opgeleid werker zijn velen van ons getraind in het innemen van het kindperspectief. 'Perspectief' (Van Dale) duidt op 'vergezicht, uitzicht, vooruitzicht, toekomst'. Bij kindperspectief bedoelen we dus onze visie op het kind met alle daaraan verbonden ontwikkelingsdimensies. Wanneer we vanuit dit perspectief schrijven, gaan we ervan uit dat we ons als professional ook verplaatsen in de positie van het kind. We tonen als volwassenen empathie met een kind en we zijn opgeleid om als deskundigen te weten wat kinderen nodig hebben om zich ongestoord te kunnen ontwikkelen. Daarbij wordt onder het kindperspectief niet alleen verstaan wat de primaire behoeften van kinderen zijn, maar het geheel aan voorzieningen en omstandigheden dat hun opgroeien garandeert. En daaronder verstaan we dan meestal ook de ouders. Maar ouders zijn meer dan de omstandigheden van een kind en ouders zijn meer dan alleen opvoeders. Vanuit ouders kijken is het ouderperspectief; van daaruit denken is oudergericht denken.

Hoe train je het ouderperspectief en het oudergericht denken en handelen? Je kunt je op ouders focussen door te leren hun perspectief in te nemen en dit af te wisselen met het kindgericht perspectief. De mogelijkheden van deze perspectiefwisseling, hieronder noemen we dat de rode draad in dit boek, ondersteunt het werken met 'lastige ouders'. Of beter gezegd, ondersteunde ons als begelei-

ders van vele ouders om het werken met hen minder lastig te vinden. Zonder getraind te zijn en te blijven in het oudergericht perspectief waren wij ook geneigd de ouderlijke deskundigheid over hun kind te negeren of te verwaarlozen of ongemerkt geneigd met ouders de strijd aan te gaan. Ondanks onze goede intenties en vanuit onze kind-deskundigheid neigden we ertoe hen bepaald gedrag aan te reiken, alsof wij een betere ouder voor hun kind zouden zijn. Professionals beweren snel dat ouders bij uitstek hun kind kennen, maar maken we van die kennis van ouders ook daadwerkelijk gebruik?

Sommigen vragen zich nu wellicht af wat het verschil is tussen het kindperspectief en het kindbelang. Het woord 'belang' suggereert dat er een normerende, allesomvattende en objectieve omschrijving gegeven kan worden van wat voor een persoon of een groep personen 'goed' is, los van individuele aanleg, kwaliteiten, geschiedenis en omstandigheden. Om die reden en omdat het woord 'kindbelang' dus ook een allesomvattende, objectieve en altijd geldende opvoedkundige normering suggereert, vermijden we bij voorkeur het gebruik ervan. Immers in wiens ogen is wat 'goed' voor wie, in welke tijd en onder welke omstandigheden?

Het woord 'kindbelang' roept ogenblikkelijk ook de vraag op of er misschien sprake is van dreigende schending van dat 'goede'. Met de direct daaraan gekoppelde vervolgvraag wie daarvoor verantwoordelijk is en erop aangesproken zou moeten worden. De termen kindbelang en ouderbelang dreigen een belangenstrijd op te roepen, doordat 'dat wat goed is voor het kind', haaks zou staan op 'dat wat goed is voor ouders'.

Daarbij speelt ook mee dat men met de term 'ouderbelang' vaak bedoelt: dat wat de ouder als 'goed' voor zichzelf beoordeelt. Dit in tegenstelling tot het woord 'kindbelang' waaronder men veelal verstaat wat een ander 'als het goede voor het kind' beoordeelt. De vele belangen van kinderen en ouders en vooral hoe die vanuit het ouderperspectief gezien in elkaars verlengde liggen, komen in dit boek uitgebreid aan bod.

Levert het innemen van het ouderperspectief niet het gevaar op dat het kindperspectief wordt vergeten? Evenveel gevaar als we alleen vanuit dit laatste perspectief werken, zo heeft de ervaring ons geleerd. Jezelf trainen in het ouderperspectief betekent je in de schoenen van de ouders kunnen verplaatsen, zonder er als het ware 'mee te gaan lopen' (Krapels, 2004). En bestaat het gevaar van over-identificatie met het kind ook niet wanneer we alleen vanuit hun perspectief werken? Herhaalde training in perspectiefwisseling is aan te raden

voor ieder die met kinderen en dus ook met ouders werkt. Het helpt om zo met meer afstand de ouder-kindrelatie en je professionele werkrelatie met ouders en kinderen te beoordelen.

OVER DE INHOUD

In deel I verkennen we de vraag: wat is het specifieke van ouderschap? Het betreft basale kennis over wat het betekent een kind te hebben. Dit is bedoeld om je als hulpverlener te steunen om de onomkeerbare existentiële relatie van een ouder met zijn kind te begrijpen en steeds bewust te blijven. In hoofdstuk 1 behandelen we de gevolgen van de tijdloosheid en de kwetsbaarheid van ouderschap (Van der Pas, 1996/2006) en de ingewikkelde emoties en dilemma's waarmee ouders zich geconfronteerd zien. In hoofdstuk 2 gaat het vooral over het onderscheid tussen ouderschap en opvoederschap. Dat onderscheid helpt ons om ouders met opvoedingsproblemen als goede ouders te blijven zien. Hoofdstuk 3 gaat over de ouderlijke binnenwereld. De interne dialoog is voor ouders een belangrijke bron om het met hun kind vol te houden. In hoofdstuk 4 bieden we een handreiking om met ouders samen hun omstandigheden in beeld te krijgen en te houden en vooral hoe dat hen beïnvloedt.

Deel II gaat over oudergerichtheid als basishouding. In hoofdstuk 5 bieden we handreikingen voor een professionele oudergerichte attitude. In hoofdstuk 6 behandelen we de vraag wat ouders en ouderschap aan emoties, ervaringen en visies bij ons als mens en als professional kunnen oproepen. In hoofdstuk 7 komt de interne dialoog van de professional aan bod en de specifieke noodzaak, als je werkt met ouders, tot voortdurende zelfreflectie om je van heftige emoties vrij te spelen.

In deel III maken we de vertaalslag van de professionele oudergerichte attitude naar de gevolgen ervan voor ons professioneel handelen in de praktijk. In hoofdstuk 8 bespreken we hoe we ouders, ondanks hun zorgen en verdriet, hun kleine en grote problemen, kunnen steunen om zichzelf als een goede ouder te blijven ervaren bij hun interne dialoog. In hoofdstuk 9 gaan we na hoe je ouders kunt ondersteunen door je te richten op hun omgeving en hoe je je daarin solidair en taak-verlichtend voor ouders kunt opstellen.

In deel III bespreken we basale vaardigheden in ouderondersteuning die voor bijna alle sectoren gelden waarin met ouders wordt samengewerkt. In deel IV

richten we ons op enkele sectoren waarbinnen professionals kinderen en ouders ontmoeten, en dan vooral op de betekenis van de werkcontext daarbij voor ouders en professionals. In hoofdstuk 10 komen reguliere sectoren, zoals het consultatiebureau, de kinderopvang, de school en het wijkgericht maatschappelijk werk aan bod. In hoofdstuk 11 schenken we aandacht aan een sector waarin ouders met hun kind belanden wanneer sprake is van een (dreigend) stagnerende ontwikkeling, namelijk de ambulante en de residentiële jeugdhulpverlening. In hoofdstuk 12 brengen we enkele specifieke sectoren in kaart wanneer ouders worden geconfronteerd met forse kinderproblematiek. Naast bezoek met hun kind aan een ziekenhuis of een jeugd-ggz-instelling is er soms sprake van opname in een kliniek. Ook plaatsing van een kind in een pleeggezin komt aan bod, met de ingewikkelde betekenis daarvan voor ouders, pleegouders en professionals.

Ten slotte bieden we in deel V oefeningen in het kader van trainingen in het innemen van het ouderperspectief, in perspectiefwisseling en in zelf-reflectief oudergericht werken. Er zijn individuele oefeningen, oefeningen in een kleine groep en plenaire oefeningen. Ze zijn zowel bruikbaar voor studenten en docenten, als voor professionals in diverse werkvelden.

DE RODE DRAAD

'It takes a village to raise a child' (Hoek e.a., 2012). Wanneer we dat gezegde gebruiken, bedoelen we meestal de directe omgeving van het kind, zijn ouders en familie. Maar dit gezegde geldt naar onze mening ook voor onze collectieve verantwoordelijkheid als hulp- en dienstverleners voor de ondersteuning van ouders. Met dit boek hopen we bij te dragen aan het zicht op de kwetsbaarheid van 'normaal' ouderschap door de permanente uitdaging aan de professional om steeds van perspectief te wisselen. Sommige studenten, docenten of ervaren werkcollega's menen dat oefening in zelfreflectie in opleidingen of werkpraktijken van hulpverleners wordt overgewaardeerd of overmatig plaatsvindt. Hoe getraind of ervaren we daarin ook zijn, het blijft lastig de verschillende perspectieven van onze cliënten waar te nemen. Extra lastig blijkt dit als er kinderen en ouders in het spel zijn. Om zicht erop te krijgen of het ouderperspectief in beeld is, of om helder te krijgen wat ons daarvan afleidt, blijft oefening in kritische zelfreflectie noodzakelijk. Of we een jonge student zijn of een 'oude rot in het vak', het onderzoeken van het ouderperspectief is niet het eerste dat bij ons opkomt als er kinderen betrokken zijn. Dreigen er kinderen in het gedrang te

komen, dan kijken we collectief met een schuldvraag richting ouders. Juist wanneer ons dat als professional overkomt hebben we, net als ouders, iemand nodig die naast ons staat en zich met ons afvraagt: wat beweegt ons? Willen we ouders kunnen helpen met hun zelfreflectie en met het onderzoeken of innemen van diverse perspectieven, dan moeten we vooral onszelf daarin blijven trainen. In zelfreflectie en in herhaalde oefening naast ouders blijven staan. Dat is een continue nieuwsgierigheidsopgave voor de professional die met ouders samenwerkt.

Het onderzoeken van de verschillende perspectieven, en dus ook het kunnen wisselen van perspectief, biedt veel ruimte om met ouders op een open en respectvolle manier te praten en samen te werken. Dit is wat wij de *rode draad* van dit boek willen noemen. Auteurs gebruiken hierbij soms eigen ouderschapservaringen, maar vooral ook veel praktijkvoorbeelden waarbij zij van andere ouders hebben mogen leren.

Het belangrijkste doel van dit boek is dat het professionals die met ouders werken handvatten geeft hoe de '24/7-motor' van ouders van brandstof te voorzien en hen zo te voeden en te inspireren dat zij daadwerkelijk als ouders blijven groeien.